

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

לך לך

(חלק ל שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת לך לך, זיג מרחשון, ה'תשפ"ז (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks
of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

לך לך

(שנאמר בפעם הראשונה) מפרש „על בשורת הזרע ועל בשורת א"י, ועל „ויבן שם מזבח“ השני כותב, „נתנבא שעתידין בניו להכשל שם על עון עכן והתפלל שם עליהם“ – אבל בנוגע למזבח השלישי (לאחר ציווי ה' „קום התהלך בארץ גוי“) סתם רש"י ולא פירש כלום.

הטעם שלא פירש רש"י כהמדרש¹¹ שהמזבח השלישי הי' „לקנינה“ – יש לומר: דברי המדרש הם להשיטה¹² שע"י הליכת אברהם לארכה ולרחבה „זכה בה“ (שעל ידי הילוך קנה)¹³, ולכן מתאים לומר שמזבח זה הי' „לקנינה“¹⁴; ואולם, לפי פרש"י על התורה, בפשוטו של מקרא – לא הי' בהילוכו של אבר-

א. בפרשתנו מסופר ע"ד שלש מזבחות שבנה אברהם אבינו: (א) ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו¹, (ב) ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה'², (ג) ויבן שם מזבח לה'³. וביארו חז"ל⁴: ג' מזבחות בנה אחד לבשורת א"י וא' לקנינה וא' שלא יפלו בניו. כלומר, שכל אחד מג' מזבחות אלו בנה אברהם לשם ענין בפ"ע⁵: הראשון, שנבנה לאחר דיבור השם אל אברם „לזרעך אתן את הארץ הזאת“⁶, הי' „לבשורת א"י“; המזבח שבנה סמוך לעי הי' לשם תפלה⁷, „שלא יפלו בניו בעי“; והמזבח השלישי, שבנה לאחר קיום ציווי ה' „קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה“⁸, שע"ז „זכה בה“⁹, הי' „לקנינה“ (של א"י)¹⁰.

רש"י בפירושו על התורה מביא וכן דברי המדרש בנוגע לשני המזבחות הראשונים – על הפסוק „ויבן שם מזבח“

(1) יב, ז.

(2) יב, ח.

(3) יג, יח.

(4) ב"ר (פרשתנו) ספ"ט.

(5) כמ"ש במפרשי המדרש (פירוש המיוחס לרש"י. מת"כ. פי מהרז"ו. ועוד).

(6) כמ"ש בת"א יב, ח (ויקרא) וצ"ל. וכ"ה לכמה ג' בהמשך דברי המדרש (ראה ב"ר הוצאת תיאור דור). וביל"ש עה"פ (הובא במהרז"ו. ע"ש).

(7) המשך הלשון בב"ר שם.

(8) יג, יז.

(9) לשון המת"כ לב"ר שם (ע"פ ב"ר עה"פ – ראה לקמן הערות 12, 13).

(10) ובב"ר לא נקט כסדרם של הפסוקים, כי „אידי דבעי לפרש מעשה דיהושע (שבעי) קודם נקט ועשאו אחרון“ (פי המיוחס לרש"י לב"ר שם. וראה גם יפ"ת השלם, פי מהרז"ו. ועוד).

(11) ומה ששינה רש"י במזבח הא' והוסיף (והק' דים*) „על בשורת הזרע“ – ראה מפרשי רש"י (גו"א. הואיל משה (באר היטב). שפ"ח. משכיל לדוד. ועוד).

(12) בב"ר ספמ"א (וכן בב"ב ק, א) דעת ר' אליעזר. ולהעיר שבעל המאמר בב"ר פל"ט הוא ג"כ ר"א [ואת"ל ד"א בן שמוע (בב"ר שם) הוא המשך ללפני זה – לכאורה בעל המאמר הוא ר"א התנא].
(13) כ"ה לפי המת"כ לב"ר. ועד"ז בפי מהרז"ו. וראה יפ"ת (השלם) לב"ר שם (ועוד), דאתי גם לדעת חכמים שם. וראה תו"ח כ"ב שם ד"ה משום תביבותא. כוס ישועות ויפה עינים שם. ואכ"מ.
(14) וראה גם תיב"ע עה"פ (ובלקו"ש חט"ז ע' 101 והערה 16 שם). רמב"ן יג, טו (ע"ד הדרש כו', וכהמשכו: וע"ד הפשט כו'). ובש"ך עה"ת מפרש, דויבן שם מזבח הי' „כדי להחזיק בה“. ע"ש.

(*) כ"ה בדפוסי רש"י שלפנינו, דפוס שני דרש"י וכמה כת"י רש"י (שתח"י). ובדפוס ראשון וכמה כת"י רש"י (שתח"י) נאמר „על בשורת א"י לפני“, על בשורת הזרע.

ששמע אברהם בבשורה זו דוקא, שלא נאמרו בבשורה הראשונה*¹⁷ – ומובן מאליה שבגלל בשורות נוספות אלו בנה אברהם מזבח מיוחד לה'.

אמנם ביאור זה דחוק הוא מפני לשון הכתובים: „ויבן שם מזבח“ משמע, שבנין המזבח ה' שייך להמקום שנבנה בו. וע"ד שמצינו בשני מזבחות הראשונים – ש(גם) בהם נאמר „ויבן שם מזבח“ – ש' היו „שייכים“ וקשורים עם מקום בניי-תם¹⁸: המזבח הראשון, שה' „לה' הנראה אליו“, בנאו אברהם „שם“ דוקא, כי ב' מקום זה נראה ה' אליו¹⁹; ומזבח השני

הם לארכה ולרחבה משום קנין הארץ, וכסיום הכתוב עצמו „קום התהלך גו' כי לך אתננה“ – לשון עתיד, היינו שה' הליכה היא רק לסמן את אורך ורוחב הארץ שהקב"ה עתיד ליתנה לו¹⁵. וא"כ אין לפרש שמזבח זה בנה „לקנינה“.

אבל טעמא בעי: מאחר שנחית רש"י לבאר הטעם של כל אחד משני המזבחות הראשונים שבנה אברהם – מדוע לא ביאר טעם על בנין מזבח השלישי?

ב. לפי פשוטו יש לומר:

לאחרי שפירש רש"י כי אברהם בנה מזבח עבור הבשורות טובות – „בשורת הזרע“, „בשורת א"י“ – שוב אין צורך ל' חפש טעם אחר על בנין המזבח השלישי, כי כמפורש בקרא בנה אותו אברהם לאחרי שנתבשר בשו"ט¹⁶, „כי את כל ה' ארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, ושמת י את זרעך כעפר הארץ גו'“ – היינו כו"כ ברכות וענינים טובים, הן בבשורת א"י והן בבשורת הזרע¹⁷,

(15) וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 204 ואילך, שמוכח בכ"מ בפרש"י שלדעת רש"י בפירושו עה"ת לא נקנתה א"י לאברהם (ולא – בכלל – להאבות), משא"כ לדעת המדרש וע"ד ההלכה. וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 131 ואילך.

(16) יג, טו-טז.

(17) ולכן אף את"ל שאין מקום לבנות מזבח על חזרת בשורה עוה"פ (ראה יפ"ת השלם לב"ר שם, כב) – בנדו"ד שנתוספו כאן פרטים, ופרטים עיקריים, ה"ז כמו בשורה חדשה. ובדפוס ראשון וכת"י רש"י (שתח"י), ישנה אריכות בפרש"י עה"פ (יג, טז) ע"ד בני ישראל, שאינה בפרש"י לפנינו, וז"ל: ושמת י את זרעך כעפר הארץ שיהו מפוזרין בכל העולם* כעפר המפוזר ועוד שאם אין עפר אין בעולם אילנות ותבואה כך אם אין ישראל אין

העולם מתקיים שנאמר והתברכו בזרעך אבל לימות המשיח משולין כחול שמקנה שיני הכל כך יפלו ויקהו כל העולם שנאמר ולו יקהת עמים. וראה גם פרש"י שבהערה 25.

(17*) ולכמה מפרשים (ריב"א וחי' ופי' מהרי"ק על פרש"י – יג, יד), מש"כ רש"י (שם) ש"ה' הדבור פורש ממנו" (מאברהם) ורק כאן נאמר „וה' אמר אל אברהם“ – כי לפניו (בפסוק יב, ז), „לא ה' מאריך עמו כ"כ בדברים“.

(18) ועד"ז הוא בשאר המקומות בתורה שנאמר „ויבן שם מזבח“ וכיו"ב (ראה וירא כב, ט. תולדות כו, כה. וישלח לג, כ. לה, ז), שבכולם בא הכתוב להדגיש שה' ענין מיוחד במקום ההוא, שלכן בנה המזבח שם דוקא.

(19) אלא שרש"י מפרש „על בשורת הזרע ועל בשורת א"י“, לשלול הפירוש שבניית המזבח היתה ע"ז שנראה אליו ה' (רמב"ן, צידה לדרך ואוה"ח יב, ז). אבל גם לפרש"י ה"ז שייך לבשורת הזרע ובשורת א"י שנתבשר כאן („לזרעך אתן את הארץ הזאת“), ולא למש"נ בתחילת הסדרה, ואע"פ לגוי גדול¹⁸. וראה מפרשי רש"י שבהערה 11. באר מים חיים (לאחי המהר"ל) שם, ח. מלאכת הקודש על פרש"י. יפ"ת שבהערה 17. ואכ"מ.

(*) והטעם י"ל, כי לא מצינו שבכל פעם שנגלה ה' לאברהם בנה מזבח – ראה לדוגמא ריש (וסוף) פרשתנו. וראה מפרשי רש"י שבפנים ההערה (בסופה).

(*) ובכת"י הנ"ל: מפוזרין מסוף העולם ועד סופו . . כך יקהו ויפלו כל כו'.

אמנם עדיין אין הענין מתיישב כל צרכו (בדרך הדרש). כי את"ל שמזבח זה (השלישי) בא (רק) על הבשורות, "כי גוי" לך אתננה גוי' ושמתי גוי", הו"ל להדגיש (עכ"פ – לרמז) בהכתובים שבנינו הי' בסמיכות ובהמשך לשמיעת הבשורות; אבל בלשון הפסוק מודגש ההיפך, ההפסוק והשהיי' שבין בשורות אלו לבנין המזבח – "ויאהל אברם ויבא וישב גוי' (ורק אח"כ) ויבן שם מזבח לה'"²⁵.

ולכן מסתבר, שבנין המזבח הי' (גם) ענין בפ"ע, בשייכות להתיישבותו בעיר חברון²⁶.

ג. ויש לומר הביאור הזה:

אמרו חז"ל²⁷, "סימן נתן לו הקב"ה לאברהם שכל מה שאירע לו אירע לבניו", מעשה אבות סימן לבנים, וכמ"ש הרמב"ן²⁸ ד"כולם (כל מעשי האבות) באים ללמד על העתיד כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו", ואולי י"ל, שמעשה האבות הוא סימן, גרס"ל²⁹ –

(25) דאם בא להדגיש שזה הי' אחר קיום ציווי ה' "קום התהלך בארץ גוי", הו"ל להכתוב להדגיש העיקר "וילך אברם גוי", ולא (רק) "ויאהל אברם" (וראה ש"ך עה"ת שם).

ולהעיר שבדפוס ראשון דפרש"י שם יג, יח איתא, "ויאהל אברם, שחזר לאשתו כשראה שאינו מוליד פירש ממנה כיון שאמר לו הב"ה ושמתי את זרעך חזר לה". – אבל ליתא בשאר הדפוסים וכת"י (שתח").

(26) להעיר ממדרש הגדול פרשתנו יג, יח – הובא לקמן בפנים סעיף ח.

(27) תנחומא פרשתנו ט. ועד"ז בב"ר פ"מ, ו.

(28) פרשתנו יב, ו. וראה שם יב, יו"ד. יד, א. תולדות כו, א. וישלח לב, ד. וראה גם בהנסמן בהערה 63.

(29) ועד"ז שמצינו בנזעזע לסימני טהרה וטומאה דבהמה, ד"הסימנים הם הגורמים הטהרה והטומאה

נבנה "שם", בסמיכות לעי, כי נבנה (כפרש"י) מטעם ש"נתנבא שעתידין בניו להכשל שם כו' ו(לכן) התפלל שם עליהם"²⁰;

ואת"ל שבנין מזבח זה (השלישי) הי' בגלל הבשורות טובות שנתבשר קודם בואו לחברון [ומה שבנה המזבח בחברון דוקא, הוא רק משום שזהו המקום שאליו בא לאחר קיום ציווי הקב"ה²¹ (בבשורת הארץ) "קום התהלך בארץ גוי"²¹] – אין שום שייכות, לכאורה, בין טעם בניית המזבח למקום זה דוקא; והכתוב הרי מדייק "ויבן שם מזבח"?

ע"ד הפשט יש לבאר הקשר דמזבח זה למקומו, כי זה הי' המקום הראשון בארץ ישראל שבו נתיישב אברהם אבינו בקביעות. שהרי עד אז הי' אברהם במצב של "הלוך ונסוע"²², "וילך למסעיו"²³, ורק בבואו לחברון התיישב בארץ, כמ"ש²⁴ "וישב באלוני ממרא אשר בחברון" (וכמסופר לאח"ז, שאברהם ישב שם כ"ה שנה²⁴). ובמילא מובן, שזהו המקום המתאים להודות להקב"ה על "בשורת (התיישבותו – קבע ב)א"י".

(20) וזוהו מתורץ ג"כ – מנ"ל לרש"י (בפש"ש"מ) שמזבח זה הי' שייך וקשור עם נבואה זו (שלכאורה פירוש זה רחוק מדרך הפשט) – כי דוקא עפ"ז מובן דיוק הלשון "ויבן שם מזבח", שבניית המזבח היא בשייכות למאורע שאירע שם דוקא (ראה גו"א (וראה גם רע"ב) על פרש"י כאן).

(21) אבל ראה אברכנאל כאן: שעם היות שאמר ית' לאברהם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה הנה הוא בענותנותו לא עשה כן כו'. וראה גם לקו"ש ח"ז (ע' 81, 86) שכ"ה לפרש"י (יב, ד) ש"וישב" כאן הוא ל' עכבה.

* (21) להעיר משר' עה"ת הנ"ל הערה 14.

(22) יב, ט.

(23) יג, ג.

(24) פרש"י וירא כא, לד.

בנות (על המזבח) למיניהם – שה־רמב"ם³⁴ מחלק את הקרבנות ל„ארבעה מינין, עולה וחטאת ואשם ושלמים“, ואילו במדרש³⁵ מצינו שמחלקם לשלשה – „עולה שלמים וחטאת“. ומובן שאין כאן סתירה, כי חטאת ואשם תוכנם אחד^{35*}, שניהם באים לכפרה.

ועפ"ז יש לומר, ששלש פעולות הנ"ל שבקרבנות מכוונות כנגד שלשה סוגים אלו שבקרבנות³⁶:

שלמים, שיש בהם אכילת בעלים, הם כנגד זה שהמזבח (קרבנות), „מזין“ את העולם, דכשם שהבעלים זוכים באכילתם זו (שהיא אכילה גשמית, מזון הגוף) על ידי הקרבת קרבן לה, כך „בזכות הקרבנות העולם נזון“;

חטאת (ואשם) שבאו לכפרה – היינו „מזיח... מכפר“;

והעולה, שהיא כליל לה, ענינה ל„חבב ישראל אל אביהם“³⁷, ובלשון ה־מדרש³⁸, ש„העולה נקרכת לכבוד הקב"ה בלבד אבל השלמים והחטאת בעד (כ־נגד) עצמנו“, כלומר, השלמים והחטאת באים (בעיקר?, גם?) לתועלת המקריב (או בשביל קבלת מזון, או כדי לבטל ענינים בלתי רצויים), משא"כ העולה

מאורעות הבנים. ועפ"ז בעניננו, מזבחות אלו שבנה אברהם הם הם ההכנה ונתינת כח לעבודת הקרבנות³⁰ (של בני ישראל) ע"ג המזבח במשכן ומקדש.

וזהו נקודת הטעם שבנה אברהם שלשה מזבחות – כי ב„מזבח“ של ה„בנים“ מצינו ג' פעולות וענינים, ש(ה„סימן“) נתינת הכח להם הם שלשה מזבחות אלו שבנה אברהם.

וההסברה:

בנוגע לענינו של מזבח אמרו חז"ל³¹ – „מזבח, מזיח ומזין מחבב מכפר“, כלומר: מזיח גזירות³² (רעות מעל ישראל³³); מזין, בזכות הקרבנות העולם נזון שהקרבנות באין מן המזון וגורמין לו ברכה³³; מחבב את ישראל אל אביהם³³; ומכפר עונות³².

ארבעה דברים אלו מתחלקים, בכללות, לשלשה סוגים: א) „מזין“ – השפעת מזון לעולם, ב) „מזיח ומכפר“ – ביטול ענינים בלתי רצויים מעל ישראל (גזירות ועונות). ג) „מחבב את ישראל אל אביהם“.

והנה, חלוקה כזו של „ארבעה שהן שלשה“ אנו מוצאים גם בחלוקת הקר־

(אבל בסימני עופות וסימני חי' לגבי חלבה זה רק הוה סימן (המברר) איהו הטהור ואיהו היא החי" – צפע"ל על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"א ה"א. וראה לקמן ע' 117 הערה 17.

30) ואף שגם יצחק ויעקב בנו מזבחות, כנסמן לעיל הערה 18 (וראה פרש"י בלק כג, ד „אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות כו"ל), יש בהם „סימן לבנים“ משלהם. ולהעיר שבמדרשים הנ"ל (הערה 27) מפורש הענין דמעשה אבות סימן לבנים רק בנוגע לאברהם – „סימן נתן לו הקב"ה לאברהם שכל מה שאירע לו אירע לבניו, ומפרט כו"כ דברים שאירעו לאברהם ואירעו עד"ז לבניו.

31) כתובות י, ב.

32) ל' הגמ' שם.

33) פרש"י שם.

34) הל' מעשה הקרבנות פ"א ה"ב.

35) מדרש תדשא (הנק' ג"כ ברייתא דר"פ בן יאיר) פ"ב*. ס' רזיאל המלאך (בשינויים קלים).

35*) ראה גם רמב"ן פרשתנו טו, ט.

36) ראה באופן אחר קצת – חזא"ג מהרש"א כתובות שם. והמבואר בפנים הוא ע"פ המדרש תדשא.

37) להעיר שעולה דורון הוא – זבחים ז, ב.

38) מדרש תדשא וס' רזיאל המלאך שם. ע"ש.

(* הובאו קטעים מפרק זה בס' הרוקח בתחלתו. הגהמ"י הל' יסוה"ת פ"ב.

בשם „עבודה” סתם⁴⁶, משום שבה מתבטא כללות הענין דעבודת השם.

ומזה מובן, דכשם שבקרבות ישנם ג' הענינים הנ"ל – כמו"כ הוא בנוגע לכל-לוח הענין דעבודת השם, שג' חלוקות בה:

ראשיתה היא העבודה דתורה ומצות, מזון הנפש („מזין”), כי התורה היא „חיינו”, ונאמר (גבי מצות), „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם”⁴⁷, וכידוע שרמ"ח מ"ע הם כנגד רמ"ח אברים⁴⁸, ועל ידי קיום התומ"צ ממשיכים חיות (הנשמה) תוך אברי האדם⁴⁹.

למעלה מזה היא עבודת התשובה, דגם כאשר חטא ופגם ועבר את הדרך ר"ל, מתקן זה ע"י התשובה („מכפר” ו„מזיח”).

אמנם שלימות ענין הדביקות בו יתברך היא העבודה דמסירת נפש, זה שהאדם מוסר את עצמו מכל וכל להקב"ה (כמו עולה שהיא כליל לה). שזוהי אמינות ענין המסירת נפש, שמוסר נפשו לא בשביל שכר או בשביל איזוהי תועלת (גשמית, או) רוחנית (שתגיע לנשמתו)⁵⁰, כ"א רק לכבודו ית', בלי שום חשבון כלל וכלל⁵¹. ובזה שהאדם מקריב (ומבטל) את עצמו כליל להקב"ה, ואינו

באה רק „לכבוד הקב"ה בלבד”, ועל ידה מתחברים ישראל אל אביהם שבשמים³⁹.

ד. ויש לומר, ששלש פעולות הנ"ל ישנן, בכללות, בכל קרבן, כי בכולם יש שלשה ענינים: א) זריקת הדם ע"ג המזבח; ב) אכילת כהנים ובעלים (וגם בקרבן עולה – עורה לכהנים⁴⁰); ג) גילוי שכינה – האש שירדה מן השמים ו„אכלה” את הקרבנות⁴¹ (ובכללות יותר – מה שמקום המזבח הוא בביהמ"ק, בלשון הרמב"ם⁴², „בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות”):

חלק הקרבן הנאכל (ושייך) לכהנים ולבעלים – מרמז על פעולת „הזנת העולם”, כנ"ל;

זריקת הדם ע"ג המזבח היא הפועלת כפרת⁴³ העונות וריצויין (שזה כולל ריצוי על כל ענינים בלתי רצויים);

וגילוי השכינה שבקרבות (האש שירדת מן השמים, ובכללות, זה שהמזבח הוא בבית המקדש, „בית לה'”) מורה על חביבותם של ישראל⁴⁴, ועד „בדרך שבא לראות כך בא ליראות”⁴⁵, שכל התגלות זו היא בשביל ישראל עם קרובו.

ה. ידוע שעבודת הקרבנות נקראת

(39) וראה גם אדר"נ רפ"ד.

(40) צו ז, ת.

(41) יומא כא, ב.

(42) ריש הל' ביהב"ח.

(43) ת"כ ויקרא א, ד. זבחים ו, א. וש"נ.

(44) ראה יומא שם דרך בבית ראשון ה' אש יורד מן השמים (רבוזה כארי) ואוכל הקרבנות (משא"כ בבית שני ד, סיועי לא מסייעא, אבל ירדה מלמעלה). ולהעיר מגמ' שם לפנינו בנוגע להנס בלחם הפנים „אומרים להם ראו חזיבתכם לפני המקום שסילוקו כסידור”.

(45) תגיגה ב, א (וש"נ). וראה אוה"ת בראשית

וירא קג, ב ואילך.

(46) ראה מפרשים לאבות פ"א מ"ב.

(47) אחרי ית, ה.

(48) מכות כג, סע"ב. הובא בהקדמת הרמב"ם לספר היד בסופה. ובכ"מ.

(49) וראה לקו"ת נצבים מה, ג.

(50) וכלשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ב: לא מפני דבר בעולם כ"א כדי לירש הטובה (חיי עוה"ב) – שביאר בריש הפרק ובפ"ח"ט שם) אלא עושה האמת מפני שהוא אמת.

(51) ראה תניא פ"ח ופ"ט. וראה בארוכה

לקו"ש ח"כ ע' 75 ואילך.

ונמצא, ששלשת המזבחות שבנה אברהם הם בסדר דמן הקל אל הכבד: הראשון – „על בשורת הזרע ועל בשורת א"י" (דוגמת „מזין"); השני – תפלתו על מעשה עכן („מזיח . . מכפר"); והשלישי – „ויבן שם מזבח לה" (סתם), מבלי שום כוונה נוספת, רק לכבודו יתברך.

[ובזה יומתק זה שבהמזבח הראשון לא העתיק רש"י את התיבות „לה" הנראה אליו" – דלכאורה, פשטות משמעות הכתוב היא, דלאחרי שנראה אליו ה' – „וירא ה' אל אברם" – בנה מזבח „לה" הנראה אליו", וא"כ הו"ל לרש"י להעתיק הנ"ל ולפרש שבניית המזבח היתה להודות על התגלות זו^{54*} (או שהתגלות זו עוררה אצלו הרצון לעבוד ה' על ידי מזבח), ורש"י מפרש שהמזבח בא (רק) „על בשורת הזרע ועל בשורת א"י"?

וע"פ הנ"ל מובן, כי סדר העבודה הוא בהדרגה (מלמטה למעלה), מן הקל אל הכבד, ותוכן זה שבמזבח (לבנות מזבח „לה" הנראה אליו") שייך למזבח השלישי⁵⁵; ולכן פרש"י דמש"נ „לה" הנראה אליו" (גבי מזבח הא') לא בא לתאר תוכנו ומטרתו של המזבח, אלא רק כסימן (הזמן) לחוד – ש(בנייתו) היא בגלל הבשורות – הבשורות נודעו לו כאשר „ה' נראה אליו"⁵⁶].

ז. ועפ"ז יש לבאר גם זה שהכתוב מדגיש גם במזבח הג' „ויבן שם מזבח לה" „שבנה את המזבח בחברון דוקא, כי תוכן ענינו של מזבח זה שייך לעיר חברון דוקא.

^{54*} כפי המפרשים הנ"ל הערה 19.
⁵⁵ וכנ"ל סו"ד דבחי' זו הג' שייכת לגילוי שכינה (שבקרבנות). וראה אברבנאל שם בפי' „ויבן שם מזבח" (הא').
⁵⁶ וראה באר יצחק לפרש"י שם, ז.

מחפש לעצמו כלום, הרי הוא „מחבב את ישראל אל אביהם".

ו. עפ"ז יובן תוכנם של שלשת ה' מזבחות שבנה אברהם – בבחינת „מעשה אבות סימן לבנים" – שבהם הניח אברהם את היסודות („סימן") לשלשה ענינים כלליים בעבודת עם ישראל במשך כל הדורות:

המזבח הראשון ה' „על בשורת הזרע ועל בשורת א"י", שזהו ענין של צרכי האדם, הן הגשמיים והן הרוחניים (בדוגמת „מזין"^{51*});

המזבח השני – שהתפלל שם עליהם (לכפר על מעשה עכן)⁵² – היינו הענין ד„מזיח"^{51*} . . מכפר";

ואילו המזבח השלישי לא פרש"י מהו ענינו – כי תכליתו של מזבח זה אינה בשביל איזו תועלת מצדית, כ"א רק כדי לבנות מזבח לה' (כמו קרבן עולה שהיא כליל לה', ובאה רק לכבודו יתברך כנ"ל). וה„סימן לבנים" שב„מעשה אבות" זה⁵³ הוא לענין ד„מחבב" שבקרבנות⁵⁴, כי הקרבה באופן כזה פועלת חביבותם של ישראל אצל הקב"ה, כנ"ל.

^{51*} להעיר מהגירסא בש"ס כתי' מינכן (ראה מס' כתובות עם דקדוקי סופרים השלם – אה"ק, תשל"ב) „מזין (ואח"כ) ומזיח".

⁵² להעיר ממלאכת הקודש על פרש"י פרשתנו (יב, ח) דבפעולת אברהם בעי' „דהי' בשביל עון, הוצרך לשניהם, לתפלה, ולמזבח להקריב עליו קרבן לכפרת עון".

⁵³ משא"כ המזבח שבפ' וירא – עקידת יצחק – שזה ה' מצד הציווי, ואין זה בגדר מעשה אבות שהם רק סימן לבנים, אלא שהוא כעין תחילת מעשה הבנים. שלכן: א) ה' מצד הציווי, ב) ה' במקום המקדש והמזבח בהר המורי. וראה רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ב.

⁵⁴ ולהעיר מרמב"ם שבעה 50, שממשיך שם: והיא מעלת אברהם אבינו כו'.

שכנגד העבודה דתומ"צ – הוא ה"סימן" למקדש הראשון, עבודת הצדיקים (שנקראים כן על שם עבודתם בקיום התומ"צ); ומזבח השני שלו – כנגד עבודת התשובה – הוא ה"סימן" להע' בודה דמקדש שני⁶⁵.

אמנם תכלית השלימות היא בית המקדש השלישי – תכלית השלימות בעבודת השם, שאז יקויים היעוד "עין בעין יראו וגו'"⁶⁶, היינו התגלות אלקות בתכלית השלימות⁶⁷, ובמילא גם דבי' קות בני' בה' תהי' בתכלית השלימות ובביטול מוחלט אליו ית'. וב"מעשה אבות" הוא המזבח השלישי שבנה אברהם בחברון, שכל ענינו הי' רק – "ויבן שם מזבח לה'", כנ"ל באורך.

ויש למצוא סמוכין לזה בדברי המדרש⁶⁸, שאברהם בנה מזבח בחברון מפני שהוא "מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית שנאמר⁶⁹ ויבואו כל זקני ישראל אל המלך חברונה ויכרות להם המלך דוד ברית בחברון לפני ה'":

ידוע שמלכותו של דוד המלך (וב' פרט כאשר נעשה מלך בפועל על כל ישראל) היא מלכות נצחית⁷⁰, אשר שליו מותה היא מלכותו של המלך המשיח.

וכידוע⁵⁷ ש"חברון" הוא לשון חיבור⁵⁸ [וכמשנ"ת במק"א⁵⁹ שזה שייך (גם) לעיר חברון כפשוטה, ששם נקברו האבות והאמהות של כל ישראל ואין קורין אבות (ואמהות) אלא לאלה⁶⁰, וכל התפלות עולות על ידי חברון⁶¹], ואמ"י תית הקשר והחיבור של בני' עם הקב"ה הוא כאשר עבודתנו היא לא "בעד עצמנו", בשביל איזו תועלת המגיעה להאדם (גם לא תועלת נעלית ביותר של כפרת האדם), כ"א כאשר ה"מזבח" (ההקרה) שלו הוא רק לכבודו ית', כולו כליל לה'.

ח. ידוע שעיקרו של ביהמ"ק – "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות"⁶² – הוא המזבח, וע"פ הני"ל יש לומר, שג' מזבחות אלו דאברהם, הם כנגד ג' בתי' מקדשות⁶³:

נת' במ"א בארוכה⁶⁴, שהפרש בין מקדש ראשון ומקדש שני בעבודה רוחנית הוא בזה, שענינו של מקדש הראשון הוא עבודת הצדיקים, ועבודה דמקדש שני, שבא (לאחרי חורבן בית ראשון ו)לתיקונו של החורבן – היא עבודת התשובה.

ונמצא, שמזבח הראשון דאברהם –

(57) זח"א קכב, ב (מהנ"ע). קכה, א.

(58) להעיר שבדפוס ראשון ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) איתא בפרש"י עה"פ (יג, יח) ד"ה אשר בחברון, שחבר את עצמו להב"ה".

(59) לקו"ש תכ"ה ע' 98.

(60) ברכות טז, ב.

(61) ילקוט ראובני ח"ש כג, ט (מגלה עמוקות).

וראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ה שם.

(62) רמב"ם ריש הל' בית הבחירה.

(63) להעיר מרמב"ם תולדות (כו, כ). וראה גם כלי יקר שם, (יט) שג' הבארות שחפר יצחק הם לנגד ג' בתי מקדשות. ע"ש. – נת' בארוכה לקמן ע' 116 ואילך.

(64) לקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך. 67 ואילך.

(65) שאף שחסרו שם ה' דברים (ראה יומא שם), הרי נאמר (חגי ב, ט) "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", שקאי על בית שני (ב"ב ג, סע"א ואילך). וראה בארוכה לקו"ש ח"ט (שם) ענינו ברוחניות.

(66) ישע"י נב, ח.

(67) ראה תניא פל"ו.

(68) מדרש הגדול פרשתנו יג, יח.

(69) ש"ב ה, ג.

(70) כמ"ש הרמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז ואילך. וראה ר"ה (כה, א. זח"א קכב, ריש ע"ב. נוסח קידוש לבנה) "דוד מלך ישראל חי וקיים".

(כללות ענין המזבח והקרבנות בעבודת השם), גם בזמן הגלות, צריכים להיות קשורים בתוכן הענין דמלכות דוד, דוד מלכא משיחא.

היינו שגם העבודה דתומ"צ ותשובה צ"ל חדורה בהכרה הברורה, ששלימות ענין עבודת השם תהי' רק לעת"ל⁷⁵ (שאז יהי' קיום המצות „כמצות רצונך"⁷⁶), וכדברי הרמב"ן הידועים⁷⁷ שהמצות שאנו מקיימים בזמן הזה (בחור"ל) הן רק „ציונים", „כי עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'" –

שזה גופא מעורר עוד יותר התשוקה והגעגועים לגאולה האמיתית והשלימה, ועי"ז מקרבים וממהירים את הזמן שבו רואים במוחש, בפועל ובגלוי, את קיומה של הכריתת ברית דכל בני" עם דוד המלך, דוד מלכא משיחא – „ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהי' לכולם. . . ודוד עבדי נשיא להם לעולם"⁷⁸, ובמהרה בימינו ממש.

(משיחות ד' מרחשון תשמ"ו)

וכפסק דין הרמב"ם⁷¹ ש„המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה"; ולא עוד אלא שמ" צינו במדרשי חז"ל⁷², שמלך המשיח הוא הוא דוד המלך – „דוד שמי", ובלשון הידוע⁷³, „איש צמח שמו הוא דוד בעצמו"⁷⁴.

ונמצא, שמזבח זה שבנה אברהם שייך למלכותו של דוד, שהיא היא מלכותו של מלך המשיח, שאז תהי' תכלית השלימות הנ"ל בעבודת השם.

ט. ההוראה מכל זה במעשינו ועבור דתינו עתה:

מאחר שמעשה אבות הוא סימן ל- בנים, מובן, שענינם של כל שלשת המז- בחות שבנה אברהם צ"ל בעבודת כאו"א מישראל, וגם עתה.

וע"פ משנ"ת שהמזבח השלישי הוא כנגד השלימות שתושג בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, נמצינו למדים, שכל עניני העבודה

(71) שם רפ"א.

(72) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד (ובפני משה שם).

(73) „סדר הושענות" להושענא רבא (פיוט אומץ ישעך).

(74) ולהעיר מסנהדרין (צח, סע"ב): עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר כו".

(75) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ב ע' 77 ואילך.

(76) ראה תור"ח ר"פ ויחי. מאמרי אדמו"ר האמ" צעי ויקרא ח"ב ע' תרפו. וש"נ. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.

(77) אחרי יח, כה (ע"פ ספרי עקב יא, יז – הובא בפרש"י שם, יח).

(78) יחזקאל לו, כד"ה.

(*) וראה לקו"ש חז"ה ע' 206 ואילך.

